

The Dutch Discovery and Mapping- of Spitsbergen
(1596—1829.) Edited by order of the Netherland
Minister of Foreign Affairs. By Dr. F. C.
Wieder. Published by the Netherland Ministry
of Foreign Affairs and the Royal Dutch Geographical
Society. Amsterdam 1919. (124 S.
Tekst med 45 Tavler, stor 4° Format).

Geografisk Tidsskrift, Bind 25 (1919)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/gto/gto_0025-PDF/gto_0025_68041.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=68041>

pdf genereret den : 22/5-2008

I Begyndelsen af 1898 gik P. paa en ny Ekspedition med Skibet Windward, den varede til 1902, under hvilken han undersøgte de nordlige Grænser for det grønlandske Arkipelag og naaede op til 83° 50' nordlig Br. Atter gik han ud med Skibet Roosevelt, der bragte hans Ekspedition igennem Smith Sound til Kap Sheridan paa Nordkysten af Grants Land, og herfra gik han i Marts 1906 med Slæder mod Nord over Polarisen og naaede 87° 6' nordlig Br. I Juli 1908 satte han atter Kursen mod Nord med Roosevelt til Nordkysten af Grants Land og naaede efter store Vanskeligheder 6. April 1909 til et Punkt, der efter hans Solobservationer gav 89° 57' nordl. Br., herfra gik han ifølge sin Beretning den korte Tur med Slæder til Polen. Imidlertid kom Dr. F. A. Cook omtrent paa samme Tid som Peary hjem fra en Polarrejse og gjorde Fordring paa at have naaet Polen, hvorefter de bekendte Stridsspørgsmaal angaaende hvem der og hvem der ikke havde naaet Nordpolen.

Roald Amundsens Polarekspedition. Ifølge Meddelelser fra Roald Amundsen til Pressen er det ikke lykkedes ham foreløbig at realisere sin Drift over Nordpolaregnene. Han skal den 12. September 1919 have forladt sit Vinterkvarter ved Kap Tscheljuskin, og under en svær Kamp med Isen været nødt til at gaa imellem St. Peters Øen og Fastla det,

hvor Vandet er meget lavt i det hidtil ukendte Stræde. Videre gik Farten mod Øst over Nordenskiöld-Havet og igennem Laptec-Strædet, der skiller de Nysibiriske Øer fra Fastlandet. Herefter sattes Kursen vistnok mod Jeannette-Øen, men Skibet blev her standset af uigennemtrængelig Pakis. Med Isen drev Skibet Maud en Tid sydpaa, og da der intet Haab var om at slippe igennem den østefter, gik Ekspeditionen i Vinterkvarter i Tschaubugten indenfor Ajan-Øen. Paa Ajan-Øen traf Ekspeditionen nogle Folk af Tschuktschi- og Maqati-Stammerne. De havde deres Telte paa Ajan-Øen, men drog bort herfra den 13. Oktober for at tilbringe Vinteren i Skovene og vogte deres Rehsdyrhjorde. Med dem fulgte Dr. Sverdrup, udrustet for 8 Maaneder, for at studere disse Stammer. Saasart Isen brød op til Foraaret, skulde Rejsen forsættes til Nome i Alaska, hvor man haabede at være i Juli eller August 1920. Da disse Linjer skrives, er det endnu uvist, hvor Maud befinder sig, ligesom Rygterne om, at flere af Besætningen skulde have forladt Skibet, ikke er konstateret. Meddelelsen hertil er kommet pr. Radio-telegraf via Anadyr i Sibirien og Nome i Alaska 23 April 1920.

Kgl. Translatør, Dr. jur. Frits Holm er udnævnt til korresponderende Medlem af Det kgl. geografiske Selskab i Madrid.

Literaturanmeldelser.

The Dutch Discovery and Mapping of Spitsbergen (1596—1829.) Edited by order of the Netherland Minister of Foreign Affairs. By Dr. F. C. Wieder. Published by the Netherland Ministry of Foreign Affairs and the Royal Dutch Geographical Society. Amsterdam 1919. (124 S. Tekst med 45 Tavler, stor 4° Format).

Opdaget 1596 af den berømte hollandske Søfarer Willem Barents kom Spitsbergen i 17 Aarh. til at spille en vigtig Rolle som Basis for en storstilet Hvalfangst, især hollandsk og engelsk. Da denne i Løbet af det 18. Aarh. ebbede ud, fik Øgruppen i største Delen af 19. Aarh. Lov til at ligge ganske øde og uænset. Men i den aliernyeste Tid har den atter tiltrukket sig forskellige evropæiske Staters Opmærksomhed paa Grund af sine formodede Mineralrigdomme, og der meldte sig forskellige Interessenter med Krav paa at faa tilkendt Ejendoms- og Overhøjhedsretten over Landet, en Strid der saa vidt vides for nylig er blevet afgjort til Fordel for Norge.

Skønt Holland ikke har ønsket at deltage i dette internationale Kapløb, har det dog, og med

god Grund, følt Trang til at minde den øvrige Verden om, at det var Hollændere, der ikke blot først opdagede Spitsbergen, men ogsaa igennem mere end to Aarhundreder Stykke for Stykke afslørede Øgruppens Kyster og var ene om Æren for de Fremskridt, der blev tilført Spitsbergens Kartografi i hele dette Tidsrum. Det er over hele denne ufortrødne og fortjenstfulde Virksomhed, at det ovennævnte Værk er rejst som et storstilet videnskabeligt Monument.

Paa en Maade, der ikke er til at tage fejl af, har Forf. allerede paa Bagsiden af Smudstitlen kort og knapt i Lapidarstil angivet det, som er hele Værkets »Argument«: »Opdagelsen af et Sæt hidtil ukendte eller upaaagtede Kort har ledet nærv. Forf. til den Slutning, at Spitsbergen ikke blot blev opdaget af hollandske Søfarere, men at den videre Udvikling af Kundskaben om Øgruppen skyldes den uafbrudte Virksomhed af hollandske Forskere, som var de første til at besøge de forskellige Bugter og Kyster, paa Østsiden lige saa vel som paa Vestsiden. Fra Opdagelsen i 1596 til Enden af den historiske Periode er alle Kortene over Spitsbergen enten hollandske, eller hvis de

har anden Oprindelse, udviser de Paavirkning af de hollandske Kartografer«.

Hollændernes Fortjenester af Spitsbergens Kartografi har da ogsaa tidligere været villigt indrømmet selv af Englænderne, de eneste, der kunde have nogen Adkomst til at gøre dem Æren stridig. Saaledes har Conway (No Man's Land, 1906) kun ment at kunne hævde, at i Aarene 1610—22 var Englænderne forud for Hollænderne paa dette Omraade, idet de i disse Aar skulde have opdaget og kortlagt større Strækninger rundt om paa Øgruppens Kyster, som endnu var ukendte for Hollænderne. Men netop paa dette Punkt er det, at Dr. Wieders Undersøgelser bringer nye Oplysninger. En af ham fremdraget Globus fra 1612 af Plancius »har gjort det klart, at Hollænderne tidligere end Englænderne havde Kundskab, højst sandsynligt grundet paa personlige Besøg, om Nordkysten udover Hinlopen Strædet, om de Syv Øer, og om Vest- og Sydkysten af Edge Øen og om Hope Øen, saa at endog før 1614 hele Omkredsen af Spitsbergen var bekendt for Hollænderne, undtagen Omegnen om Heley Sundet og Østkysten af Nordøstlandet og Edge Øen, saa at Hollænderne med Rette kan kaldes Opdagere af hele Spitsbergen Gruppen, fordi de sidstnævnte Dele var lige saa ukendte eller meget ufuldstændig kendte af Englænderne«. »Fra 1596 til 1829 var Hollænderne de sande Herrer over Spitsbergen, og denne Opfattelse støttes nu af mere end 200 Kort; Englændernes Ekspeditioner i den korte Periode af 12 Aar mellem 1610—1622 maa betragtes som ganske tilfældige, hvorvel Hollænderne ikke oversaa de Tilføjelser, som Englænderne i disse Aar gjorde til Spitsbergens Kartografi, at dømme efter nogle engelske Navne, som de bevarer paa deres Kort«.

I Teksten anføres først Bevislighederne for Øgruppens Opdagelse d. 17. Juni 1596, i første Række et Uddrag af Barents's egen Journal (trykt 1613), ret kort og knap. Langt fyldigere er Gerrit de Veers Beretning (trykt 1598), der indeholder mange fornøjelige Smaatræk; bl. a. fortæller han, at de deroppe fandt en Mængde »Rødgæs« paa Reden, en Slags Fugle, som de kendte hjemme fra Holland, hvor de »hvert Aar i stor Mængde kommer til Wieringen og bliver fanget, men hvorom man dog hidtil ikke har vidst, hvor de lægger og udruger deres Æg, saa at somme Forfattere ikke har undset sig ved at skrive, at de i Skotland vokser paa Træerne, og naar Grenene hænger ud

over Vandet og deres Frugter falder i Vandet, saa er det Gæslinger, og de svømmer bort; men de som falder paa Landjorden, gaar i Stykker og bliver til ingenting. [Denne uhyrlige Røverhistorie finder man hogstavelig illustreret paa Olaus Magnus's berømte Kort 1539 og efter ham i Seb. Münsters Kosmografi]. Men dette viser sig nu at være slik modsat, og det er ikke til at undres over, at ingen hidtil har vidst, hvor de lægger deres Æg, eftersom intet Menneske, saavidt man ved, har været paa de 80 Grader, og ingen har vidst om Landet paa dette Sted, langt mindre om Rødgæssene, som udruger deres Unger deroppe. Her er endnu at bemærke, at endskønt dette Land, som vi anser for at være Grønland, ligger paa 80 Grader og mere, vokser der dog Blade og Græs paa det, og der lever græsædende Dyr, som Hjorte og andre«.

En anden udførlig Beretning skyldes en af Mandskabet, Tønnes Claesz, paa Ekspeditionens andet Skib, der førtes af Jan Corn. Rijp. Her kommer den samme Forestilling til Orde, at det nyopdagede Land er en Del af Grønland: »Derpaa sejlede vi igen op til Højden af 81 Grader fra Ækvinoctiallinien til Grønland, hvor intet Menneske i Verden har været andre end vi, og det er at befrygte, at der heller ikke skal komme andre; og vi var der vel 12 Uger, i hvilke vi har haft Solen paa Himlen baade Dag og Nat, og ved Midnat skinnede den saa varmt, at vi sommetider laa og sov oppe paa Dækket.« Et Sted finder de paa Kysten Fodspor »som af Hestefødder, og kunde ikke regne ud, hvad for Dyr det havde været, saa tænkte vi ved os selv, at hvis der findes Enhjørninger i Verden, skulde de maaske være her; dog maler man en Enhjørning med kløftede Klove, ligesom Klovene er paa en Hjort, saa det maa have været nogle vilde Heste«.

Den næste Søfarer, som besøgte Spitsbergen, var Henry Hudson paa hans første Rejse i 1607; men han kendte Barents's Kort og Rejseberetning.

Aarene 1610—22 er altsaa det Tidsrum, i hvilket Englænderne skulde have gjort en særlig Indsats i Spitsbergens Udforskning; men som tidligere nævnt kommer Forf. til det Resultat, at de i Virkeligheden ikke har gjort andet end nøjere at undersøge de allerede af Hollænderne opdagede Kyster og give Navne til en Del Lokaliteter paa disse. Iblant de engelske Søfarere heroppe i disse Aar møder vi ogsaa Baffin i 1614.

Ved Hjælp af Plancius's foran nævnte Globus

fra 1612 paaviser nu Forf., at Hope Øen S. Ø. for Spitsbergen er opdaget i alt Fald af den holl. Søfarer Jan Corn. May i 1611, men muligvis i Virkeligheden allerede tidligere af en el. anden ukendt hollandsk Søfarer, medens Englænderne først fandt den i 1613. Paa Plancius's Globus findes endvidere en Gruppe Smaaøer med Navnet »De 7 Brødre«, der aabenbart er de samme som »De 7 Øer«, som ligger N. V. for Spitsbergens Nordøstland; disse maa altsaa ogsaa være fundet før 1612 af Hollænderne. Endelig kan der anføres enkelte Ytringer i forskellige spredte Kilder, som tyder paa, at der har været Hollændere i Virksomhed i Egnene Øst for Spitsbergen i disse Aar.

Fra 1622 til 1829 er Hollænderne ubestridt ene om at føre Spitsbergens Kartografi videre. En foreløbig Afslutning naaes allerede c. 1710 med det store smukke Kort af Giles og Rep, som viser, at hele Øgruppen nu er kendt hele Vejen rundt, og som blev kopieret alter og alter i det følgende Aarhundrede. Endnu det sidste historiske hollandske Kort, af R. v. Wyk (1829), hviler næsten udelukkende paa det.

»Hvis der nogensinde kan drages afgørende Slutninger af Kortenes Vidnesbyrd«, saaledes slutter Forf. sin korte Indledning, »saa er det her med Hensyn til Spitsbergen. Fra dets Opdagelse i 1596 og til Enden af den historiske Periode i Begyndelsen af det 19. Aarh. har Hollænderne ikke et eneste Aar sluppet deres Tag i Øgruppen, saa at Spitsbergen er lige saa fast knyttet til Holland med historiske Baand som de forskellige Øer i det ostindiske Arkipelag«.

Efter Indledningen følger en vidtløftig kronologisk Liste over Spitsbergen-Kort med nøjagtige bibliografiske Oplysninger, ialt 288 Numre, af hvilke dog mange rummer flere Udgaver af Originalkortet. Af denne vældige Masse er der paa 45 Tavler meddelt Reproduktioner af de vigtigste, ofte i fuld Størrelse. Det er Forf.'s Bevismateriale, der her lægges Læseren for Øje i en Overdaadighed, der er lige saa paaskønnelsesværdig som sjældnen, især naar det drejer sig om en saadan Enkelthed i Kartografiens Historie. I denne Henseende vil fremtidige Spitsbergen-Forskere være heldigere stillet end de allerfleste andre Kartografihistorikere. Men Anvendelsen af saa store Bekostninger, som dette smukke Værk maa have krævet, kan ogsaa kun tænkes mulig, hvor det som i dette Tilfælde drejer sig om at slaa et Slag for en Nations videnskabe-

lige Ære; og i det foreliggende Tilfælde tør det siges, at Pengene er vel anvendt.

Der er da god Grund til at takke og lykønske baade den ihærdige Forf., Dr. F. C. Wieder, og de Institutioner, der har ydet den fornødne pekuniære Støtte, det nederlandske Udenrigsministerium og det kgl. nederl. geografiske Selskab, for denne yderst værdifulde Berigelse af den kartografihistoriske Literatur.

Johannes Knudsen.

Felix von Luschan: Die Altertümer von Benin. Staatliche Museen zu Berlin. Bd. I, 522 S. med 884 Fig. og Tavlerne A-Z. Bd. II Lystryktavlerne 1-50. Bd. III Lystryktavlerne 51-129. Georg Reimer. Berlin 1919. 4°.

Unægtelig virker det imponerende, at Tyskland under de nuværende Forhold er i Stand til at offentliggøre et Værk som det foreliggende, der er Frugten af Forf.'s tyveaarige Syslen med de berømte Benin-Oldsager, og som er det største og mest pragtfuldt udstyrede Arbejde, der findes om dette Æmne.

Benin var i sin Tid, ligesom Ashanti og Dahomé, et af Negerrigerne i Øvre Guinea. I det 16. og 17. Aarhundrede udfoldede disse barbariske Kongedømmer en betydelig Magt og var Sædet for en høj Kultur, som nu kun med Møje erkendes i de sørgelige Rester, der er tilbage hos Befolkningen i disse Egne. Fra gammel Tid findes der i ældre, evropæiske Samlinger etnografiske Sager herfra. F. Eks. er der i vort Nationalmuseum pragtfulde Ting især fra Ashanti ved de daværende, danske Kolonier. Enkelte, gamle Forfattere har ogsaa skildret hine mærkelige Negerstater, hvis Rigdomme paa Guld og Elfenben endog gjorde dem til Afsætningssted for de kosteligste, orientalske Tæpper og Silketøjer. Men efterhaanden som Evropæernes Slavehandel greb om sig, lukkede Negerrigerne sig af. Meget faa Efterretninger naaede ud til Kysten, Landene hensank i Fattigdom, og den engang saa blomstrende Kultur visnede bort. Med den gamle Literatur gik det her som saa mange andre Steder: Halvdelen gik næsten i Glemmebogen, og den anden Halvdelen ansaas — med et skaansomt Udtryk — for overdreven i sine farvestraalende Skildringer.

Det Fund, der i 1897 blev gjort i Benin, var derfor vel egnet til at vække Opsigt. Da Landets Hovedstad var erobret af en britisk Straffeekspe-